

Сапсан

Falco peregrinus Tunstall, 1771

Тип: Хордові. Chordata

Клас: Птахи. Aves

Ряд: Соколоподібні. Falconiformes

Родина: Соколові. Falconidae

Один з 37-ми видів роду; один з 8-ми видів у фауні України (представлений підвидами: сокіл-сапсан звичайний - *F. p. peregrinus*, сокіл-сапсан кавказький - *F. p. brookei* і сокіл-сапсан тундровий - *F. p. calidus*).

Природоохоронний статус виду:

Рідкісний

Ареал виду та його поширення в Україні:

Заселяє майже усі материки і о-ви світу. Відсутній на більшій частині Пд. Америки та в Антарктиді. В Україні в Карпатах гніздиться номінальний підвид, у Кримських горах і на берегових урвищах Кримського п-ова - кавказький підвид, під час міграції і взимку на всій території трапляється тундровий підвид.

Чисельність і причини її зміни:

В Україні гніздиться біля 120-130 пар, з яких 100-110 пар в Криму. В останні десятиріччя помітно зростає кримська популяція. В Європі гніздиться 12-25 тис. пар. Зменшення чисельності у 1950-60 рр. було обумовлено застосуванням ДДТ як сильнодіючого інсектициду і узаконеним нищенням хижих птахів людиною. Сучасне зростання, можливо, пов'язане з заборонаю застосування ДДТ і відстрілу хижаків.

Особливості біології та наукове значення:

Під час міграцій трапляється по усій Україні. Частина гніздових птахів, можливо, осілі. Тримається старих лісів у заплавах річок, на поодиноких скелях серед гірських лісів, вапнякових та глинистих урвищах морських узбереж. Гніздиться поблизу відкритих просторів, де полює, іноді - у великих містах на високих будівлях. На гніздових ділянках з'являються наприкінці лютого - в березні. Яйця відкладає на виступах скель, іноді в гнізда круків, розташованих на скельних або вапнякових урвищах. У кладці 2-4 яйця. Насиджує самка, 30-33 доби. Пташенята вилуплюються у квітні-травні, залишають гніздо через 35-40 діб. Статевозрілими стають на 3 році життя. Живиться птахами середніх розмірів (кулики, голуби, шпаки), яких здобуває в основному в польоті.

Морфологічні ознаки:

Маса самця - до 600-800, самки - до 1000-1200 г, довжина тіла - 390-500 мм, розмах крил - 950-1150 мм. Дорослий птах зверху сизувато-сірий, голова і шия темніші; від кута рота донизу йдуть чорні "вуса"; нижня частина вохристо-біла з темними поперечними смугами на грудях і череві; дзьоб сірий, восковиця і ноги жовті, очі темно-коричневі. Молодий птах зверху бурий зі світлою строкатістю; низ вохристий, з темно-бурим поздовжнім рисунком, восковиця сірувато-блакитна, ноги світло-жовті.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони:

Охороняється в Карпатському, Кримському, Карадазькому ПЗ, Ялтинському гірсько-лісовому заповіднику та ПЗ "Мис Март'ян". Включено до ЧКУ (1994), Конвенції CITES (Додаток I), Бернської (Додаток II) і Боннської (Додаток II) конвенцій.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах:

Розмножується в США, країнах Європи, Росії. В Україні в неволі не розмножується.

Господарське та комерційне значення:

Відомостей немає.